

VAN DE WINNAAR VAN DE PULITZER PRIZE

Viet Thanh Nguyen

DE
MAN
MET
TWE
GEZICHTEN

EEN MEMOIR, EEN GESCHIEDENIS, EEN GEDENKSCHRIFT

INKIJKEXEMPLAAR

De man met twee gezichten

INKIJKEXEMPLAAR

Viet Thanh Nguyen

DE MAN MET
TWEË GEZICHTEN

Een memoir, een geschiedenis, een gedenkschrift

Uit het Engels vertaald door Monique ter Berg en Jetty Huisman

INKIJKEXEMPLAAR

INKIJKEXEMPLAAR

voor Mẹ
voor Má
voor Linda Kim Nguyen
voor Nguyễn Thị Bãy
voor mijn moeder
1937-2018

inhoud

deel een

do you know the way to san josé?	13
hé, hollywood?	33
hier begint de herinnering	51
modelminderheid, meer zit er niet in	69
kolonisten en gekoloniseerden	91
witte en andere verlossers	109

deel twee

gemengde gevoelens	121
maar... waar kom je écht vandaan?	139
uit het geheugen gewist	151
de amerikaanse kwestie	165
goed, slecht en lelijk	175
de ronald reagan-zaal	191
oorlogsverhalen, of je jaren tachtig deel I	205
noem me bij mijn naam, of je jaren tachtig deel II	223
het verhaal over je moeder, of je jaren tachtig deel III	231
herinneringen koesteren	243
je ontwikkeling	253
portret van de schrijver als jonge dikkop	263

je persoonlijke archief	273
mijn inventaris opmaken	283
bedevaart	295

deel drie

vergeten: met opzet en per ongeluk	309
in memoriam	325
gedenkschrift	335
publieke geheimen	347
mijn einde	365
đất thánh việt nam	371
dankwoord	387
noten	393

deel een

Hoe kun je het woord 'ik' in het meervoud gebruiken...
hoe kan ik over een ik spreken, anders dan het mijne?

Maurice Merleau-Ponty,
Fenomenologie van de waarneming

do you know the way to san José?

Wanneer begint de herinnering?
Naar welke herinnering ben ik op zoek?
En waar, op de dunne grens tussen
geschiedenis en herinnering,
kan ik mezelf
her inneren?

De herinnering begint met Ba Má, het beeld van hen als een foto, hun verhaal als een film, zo eentje op een videoband in een zwart doosje, terwijl ik mijn videorecorder al lang geleden heb weggedaan.

Alle ouders zouden een film van hun leven moeten krijgen. In ieder geval die van mij. Hun heldhaftige reis vraagt om een sterrencast, al is het maar van een lowbudget-arthousefilm. Met de mooie Joan Chen in de bloei van haar leven als mijn moeder, de jonge droomprins Russell Wong als mijn vader.

Maakt het wat uit dat geen van deze acteurs Vietnamees is?
Hier zijn we allemaal Aziaten.

Joan Chen heeft een keer een Vietnamese moeder gespeeld, in *Heaven & Earth*, de dure publieksfilm van Oliver Stone over Le Ly Hayslip, een Vietnamees dorpsmeisje dat verstrikt raakt in de chaos van een verschrikkelijke oorlog. De sexy Russell, met zijn gebeeldhouwde ge-laatstrekken en volle lippen zou een wereldberoemde filmster zijn geworden als ze in Hollywood ooit Aziatisch-Amerikaanse mannen de hoofdrol in een romantische film gaven. Zijn achterovergekamde haar doet me aan dat van mijn vader denken, zoals het je tegemoet glanst op een zwart-witportretfoto uit 1950. Ik raakte op mijn zestien-de geobsedeerd met modelleren en verzorgen van mijn haar, en had Ba moeten vragen welk product hij daarvoor gebruikte toen hij het zich nog kon herinneren. Dan had ik mijn kapsel op dezelfde manier

in model kunnen brengen, zoals ik mijn moeders grijze sweater na haar dood aantrok en ontdekte dat ik in die leegte paste.

De muziek bij de flakkerende film die in de bedompte bioscoopzaal van mijn gedachten wordt afgespeeld, is gecomponeerd door de legendarische Trịnh Công Sơn, de liedjes worden gezongen door zijn even legendarische muze met de doorrookte stem, Khánh Ly. Hun samenwerking vormt een nostalgische soundtrack voor Vietnamese ballingen en vluchtelingen die hun vaderland missen, afgespeeld op cassettebandjes van vijfenveertig minuten per kant, omfloerst door een waas van sigarettenrook en vergezeld van een glas Hennessy-VSOP-cognac. De regie is droefgeestig en verleidelijk, typisch Wong Kar-wai. De belichting? Schemerig. De sfeer? Romantisch. Het palet? Verbleekte polaroidkleuren.

En de acteur die mij speelt? Een schattig jongetje met grote, zwarte ogen.

De film komt uit en verdwijnt weer uit de zalen.
Daarna wordt er niets meer van gehoord.
Niemand herinnert zich nog hoe hij heette.

Misschien kunnen Wong Kar-wai en Christopher Doyle, zijn cameraman, hun cinematografische toverkunsten eens toepassen op jullie huis aan de snelweg in San José, dat vlekkelig donkerbruin is, wellicht als nabootsing van boomschors, gebouwd van hout en dakspanen, muurkalk en stilte, herinnering en vergetelheid.

Stel je voor hoe verbluft de makelaar was toen mijn ouders, vluchtelingen die gebrekkig Engels spraken, het hele aankoopbedrag contant betaalden.

Voor de meeste vluchtelingen en immigranten bestaat het leven uit gehuurde kamers of huurwoningen, appartementen met te veel bewoners, huizen met te veel spullen, inwonende familieleden en noodzakelijke kostgangers. Propvolle kamers. Armzalige levens. Zo omschrijft Fae Myenne Ng het leven van immigranten in haar roman *Bone*. Die speelt zich af in een niet erg exotisch Chinatown, maar in elk geval wel in San Francisco aan de kust. Maar wie heeft er ooit over het provinciale San José geschreven, op een uur rijden afstand, of er een filmcamera op gericht? Hoewel, Dionne Warwick heeft de stad bezongen: *Do You Know the Way to San José?*

Wat natuurlijk niet kan tippen aan alle liedjes over San Francisco.

Onze straat had niet eens een naam, zoals Mango Street, van het boek van Sandra Cisneros. Alleen een windrichting en een nummer, South Tenth, en zwarte ijzeren spijlen voor de ramen. Die spijlen moeten wel door onze landgenoten uit de oude wereld zijn aangebracht, want je kon de ramen van binnenuit niet openmaken, zodat we bij brand geen kant op konden. Natuurlijk waren dat onze landgenoten, die kiezen altijd voor de makkelijkste weg. Toen een aantal van hen ooit beton op ons terras stortten vergaten ze het te egaliseren zodat we met een maanoppervlak bleven zitten.

Typisch voor San José: de mensen die later ons huis kopen betegelen de tuin voor extra parkeerplaatsen. Mijn moeder lag vaak in een tuinstoel op het gras en liet zich dan door mijn vader fotograferen. Onze Amerikaanse foto's zijn vrijwel allemaal in kleur, in tegenstelling tot die uit Vietnam, waar mijn ouders door een betoverend waas worden omgeven. Mijn moeder is oogverblindend mooi in een van haar vele áo dài's op een groene heuvel bij een kerkje. Mijn vader is zo slank als een Koreaanse popster van tegenwoordig en leunt met een heup tegen zijn Toyota.

Zijn zonnebril is verdwenen, als stof dat met alle vergane brokstukken van ons verleden is weggeblazen. Ik zou er nu de blits mee kunnen maken op Sunset Boulevard, net als hij toen met zijn auto.

De meeste mensen bezaten alleen een motorfiets, als ze al een vervoermiddel hadden. Waar ik vandaan kom wordt er zelfs nu nog meer motor dan auto gereden. Vandaar het grapje:

Hoe noem je een Vietnamese MPV?

Een motor.

In mijn woonkamer hangt een zwart-witfoto van Nick Ut – niet die van de door napalm verbrande, rennende en gillende Phan Thị Kim Phúc – van een man die op een motor een oorlogsgebied ontvlucht. Er zitten

twee jongens bij hem voorop, achter hem zit
zijn vrouw die een jongetje vastklampt en
achter haar nog eens twee jongens,
starend in Nick Uts lens.

Op een enkel flikkerend geheugenbeeld brengt iemand die voor ons werkte me op de scooter naar de kleuterschool. Je stond voor hem op zijn Vespa 50, vertelde mijn vader me een paar jaar geleden. Had ik maar een foto van mijzelf met de wind in mijn haar, het zou een perfect shot voor Wong Kar-wai zijn geweest: wij, zoevend langs zongebruinde fietstaxichauffeurs die op hun xích-lô's peddelden of met hun Lambretta-driewielers reden. Veiligheidsgordel? Autozitje? Helm? Ha! We hebben het over Viêt Nam, hoor!

Als ik Ba nu zou vragen of hij zich deze
herinnering herinnert ben ik bang
dat hij nee zegt. Dus zwijg ik.

Ba is de archivaris van het gezin. Met zijn fototoestel legde hij ons eerste huis in een typische middenklassewijk in Harrisburg vast, waar we de eerste drie jaar na aankomst in de Verenigde Staten woonden, maar onze tweede woning aan een drukke tweebaansweg in het centrum vereeuwigde hij niet: een huis van rode baksteen, de bovenverdieping onderverhuurd aan witte ouders met een dochtertje met wie ik speel op een bank die een vorige eigenaar in de tuin heeft laten staan. Mijn broer en ik delen een kamer, waar hij naar jarenzeventig-hits luistert zoals *Hotel California*, dat alle Vietnamese mannen van zijn generatie uit het hoofd moesten leren. Ik noem de keuken 'chicken' in plaats van 'kitchen', waar mijn vader in die korte periode dat zijn Engels beter was dan het mijne om moet lachen.

Het huis aan South Tenth was onze derde woning en betekende een volgende stap in de richting van de rood knipperende neonletters

AMERICAN DREAM™ die ons naar de overkant van de donkere prairies van deze republiek lokten. Mijn ouders staken deze prairies per vliegtuig over toen ze hun goede vriendin BÁC QUÝ, die met mijn moeder onze woonplaats was ontvlucht, over San José in Californië hoorden vertellen. Een warmer klimaat, meer kansen, meer landge-noten. En dus verhuisden we in 1978.

God zij dank.

Geintje, Harrisburg.
Ik geloof niet eens in God.

Nee, ik maak echt maar een geintje, Harrisburg. Ik was heel blij met je – hoofdstad van de staat Pennsylvania, nota bene! – maar een kind van zeven kan overal gelukkig zijn, mits iemand van hem houdt, zelfs al is Three Mile Island nog geen vierentwintig kilometer verderop, de plaats waar de ergste kernramp in de Verenigde Staten plaatsvond, een meltdown die een jaar na ons vertrek plaatsvond.

Wat geeft het dat San José een eigen liedje heeft en jij niet,
Harrisburg?
De weg naar San Francisco hoef je niemand te wijzen.

Dionne Warwick heeft het zelf toegegeven: het is een sufliedje en ik wilde het niet zingen. Toch kreeg het lied een Grammy, werden er miljoenen van verkocht en was het een wereldhit in 1968. Terwijl er werd meegezongen met de stereo-installatie thuis of gezellig in met hout afgewerkte stationwagens vermoordden Amerikaanse soldaten onder aanvoering van een Mexicaans-Amerikaanse kapitein vijf-honderdvier Vietnamese burgers in Mỹ Lai, drie jaar voor ik werd geboren.

Mijn land blijft onschuldige mensen doden.

Op de dag dat ik deze tekst voor het eerst corrigeer lees ik:

‘Het Pentagon geeft voor de derde
keer toe dat er burgerslachtoffers
in Somalië zijn gevallen.’

Het slachtoffer is Nurto Kusow Omar Abukar, die vijf
maanden eerder in de stad Jilib werd gedood bij een aanval

gericht op leden van Al-Shabaab, een extremistische
groepering die banden heeft met Al Qaida.

Nurto Kusow Omar Abukar, een achttienjarig meisje dat door
het US Africa Command (AFRICOM) eerder was aangeduid als

terrorist

werd gedood door een GBU-69/B Small Glide
Munition, vervaardigd door Dynetics, dat

responsieve en kosten-effectieve, technologische,
wetenschappelijke en IT-oplossingen biedt voor
de nationale veiligheid, de cybersecurity, de ruimtevaart
en de beveiliging van de essentiële infrastructuur.

Mijn broer heeft een van de kinderen gekend,
een klasgenootje van vroeger.

Jaren later breng ik een bezoek aan Sơn My,
zoals de Vietnamezen het dorpje noemen waar
het bloedbad plaatsvond. Door het dorp slingeren